

Česká společnost ornitologická - Jihomoravská pobočka
Lidická 971/25, 602 00 Brno
ID datové schránky: 56ywzeq
tel.: +420 731 782 066; IČ: 65353391
www.jmpcsso.cz

Podkladový materiál pro podporu hnízdění synantropních ptáků, Brno-Líšeň

Česká společnost ornitologická

Jihomoravská pobočka

Lidická 25/27

602 00 Brno

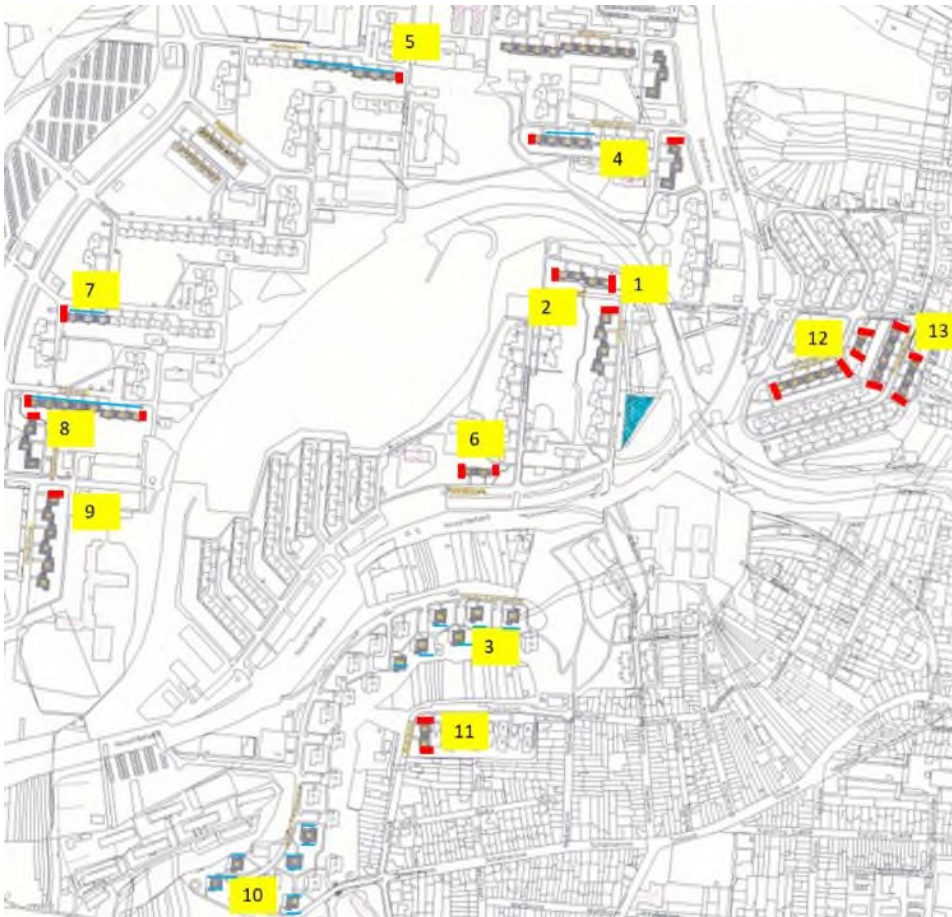
zpracovali: Kryštof Horák, Miloslav Homolka

Městskou částí Brno-Líšeň jsme byli požádáni o vytipování míst vhodných pro umístění budek, a to na objektech v jejím vlastnictví. Tento dokument shrnuje výsledky průzkumu těchto objektů a také nabízí obecné informace o typech budek, jejich instalaci a údržbě.

Vytipovaná místa pro umístění budek pro rorýse obecného a poštolku obecnou na sídlišti Líšeň

Při hledání vhodných míst pro umístění budek jsme jako základní kritérium zvolili budovy ve vlastnictví MČL a zohlednili faktory, které ovlivňují úspěšnost hnízdění cílových druhů (orientace stěn, okolní zeleň apod.) Přihlédli jsme také k tomu, aby ptáci hnízdící ve vyvěšených budkách co nejméně rušili během hnízdění obyvatele domu a zároveň ptáci měli při vyvádění mláďat potřebný klid.

Výsledky průzkumu shrnuje obrázek 1 a tabulka 1, detaily k jednotlivým objektům jsou rozepsány ve fotografické příloze v závěru dokumentu.

Obrázek 1: Žlutými čísly jsou označeny jednotlivé lokality, kde jsou budovy ve vlastnictví MČL a kde by mohly být umístěny budky pro poštolky a rorýse. Červeně jsou označeny stěny bez oken, modře výklenky s balkony do chodeb.

Tabulka 1: Vybrané lokality vhodné pro umístění budek pro rorýse obecného a poštolku obecnou. Ve sloupci druh je uvedeno, pro který druh by bylo možné budku instalovat. Ve sloupci priorita je vypsán druh, pro který je umístění na objektu vhodnější.

oblast	adresa	orientace	umístění	druh	priorita
1	Jírova 17	V	stěna	rorýs + poštolka	poštolka
1	Jírova 15	S	stěna	rorýs + poštolka	
2	Jírova 23	Z	stěna	rorýs + poštolka	
3	Fajmon. 24-30	V	balkon	poštolka	poštolka
4	Hochmanova 21	Z	stěna	rorýs + poštolka	rorýs
4	Hochmanova 1	J	stěna	rorýs + poštolka	rorýs
5	Hornikova 26	V	stěna	rorýs + poštolka	poštolka
5	Hornikova 8-26	S	balkon	poštolka	
6	Rotreklova 1	J	stěna	rorýs + poštolka	
6	Rotreklova 3	S	stěna	rorýs + poštolka	
7	Zikova 8	Z	stěna	rorýs + poštolka	poštolka
7	Zikova 8-26	S	balkon	poštolka	
8	Synkova 2	Z	stěna	rorýs + poštolka	
8	Synkova 5	S	stěna	rorýs + poštolka	rorýs
8	Synkova 4	V	balkon s.	poštolka	rorýs
9	Houbalova 9	S	stěna	rorýs + poštolka	rorýs
10	Fajmonové 1-7	J	balkon	poštolka	poštolka
10	Fajmonové 1-7	S	balkon s.	poštolka	
11	Kubíkova 2	S	stěna	rorýs + poštolka	poštolka
11	Kubíkova 4	J	stěna	rorýs + poštolka	rorýs
12	Puchýřova 3	JZ	stěna	rorýs + poštolka	
12	Puchýřova 5	SV	stěna	rorýs + poštolka	rorýs
13	Popelákova 8	JZ	stěna	rorýs + poštolka	
13	Popelákova 5	JZ	stěna	rorýs + poštolka	rorýs

Obecné doporučení k budkám:

Vhodně umístěné budky mohou výrazně zvýšit početnost cílových druhů. V některých případech i vhodně umístěná budka zůstane neosídlena, nebo může být obsazená až po čase.

Je proto vhodné počítat s následným monitoringem a provedená opatření vyhodnotit.

Při věšení budek na cílové objekty bude pravděpodobně nejproblematičtější jejich umístění, jelikož je třeba budky umisťovat do velké výšky .

- 1) Budky se mohou instalovat pomocí vysokozdvíže plošiny, nebo výškovým pracovníkem na laně.
- 2) Budky je potřeba umisťovat s ohledem na obyvatele domů, aby se předcházelo potencionálním konfliktům v budoucnosti.
- 3) Při umisťování budek je vhodné se vyhýbat jižním a jihozápadním orientacím stěn.
- 4) Budky je potřeba vytvořit vzhledem k omezenému přístupu co nejtrvanlivěji a pokud možno bezúdržbově. Je potřeba zvolit co nejkvalitnější materiál pro výrobu budky a nepodcenit kotvení.
- 5) Vybrané místo by nemělo být dostupné pro predátory, což jsou především kočky a kuny.

Kritéria pro umístění budek u jednotlivých druhů

rorýs obecný

Krátký popis, charakter hnízdění:

Dříve hnízdil ve skalních škvírách a v dutinách stromů, v současnosti naprostá většina populace obývá lidská sídla, kde využívá především vyšší budovy. Zde hnízdí typicky v otvorech v podstřeší, větracích otvorech (především panelové domy), škvírách mezi panely a ve škvírách ve zdech. Preferuje dvoupatrové a vyšší budovy, v centru města je hojně zastoupen. V souvislosti se zateplováním a rekonstrukcí budov jsou jeho hnízdiště ve stálém ohrožení, jeho populace proto na mnoha místech výrazně klesají. Rorýsi jsou velmi věrni svému hnízdišti a u budek instalovaných mimo jejich aktuální hnízdiště může být obsazenost nižší.

Význam:

Jedná se o zvláště chráněný druh podle zákona 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Rorýs obecný se živý hmyzem, je považován za užitečný druh. Vzhledem k velkému úbytku hnízdních možností vlivem rekonstrukcí budov v Brně je instalace hnízdních budek a vytváření nových hnízdních možností velmi prospěšné.

Typy budek:

Budek pro rorýse je několik typů. Vyrábí se ze dřeva, dřevocementu, tvrzeného polystyrenu nebo plastu. Jedna budka může mít jednu až čtyři oddělené komory (viz obrázky níže). Nejvhodnější jsou dřevocementové, kvůli jejich dlouhé výdrži, rovněž budky z extrudovaného polystyrenu jsou vhodné, zejména při instalaci do zateplení (více na rorysi.cz – zdroj 1 v příloze).

Vnitřní rozměry: 300 x 170 x 200 mm (šířka x výška x hloubka)

Vletový otvor: hranatý nebo oválný, 35 x 70 mm

Umístění budek:

Hnízdní budky je vhodné umísťovat do podstřeší nebo na obvodový plášť budovy. Budky je nutné umístit vždy tak, aby pod vletovým otvorem nebyla žádná překážka (římsa apod.) minimálně 4 metry pod hnízdem, rovněž blízké stromy hnízdění rorýsů omezují, preferované umístění je v rozích budov.

V rámci průzkumu tedy byly vybírány dostatečně vysoké domy s vhodným okolím.

Budky pro rorýse lze umístit na fasádu i do zateplení, budky z extrudovaného polystyrenu.

Dřevocementová a dřevěná budka pro rorýse.

Možná úskalí:

Budky z měkčích materiálů (dřevo/polystyren) mohou být v místě vletových otvorů poškozeny strakapoudy, kteří někdy vletové otvory rozšiřují. Tomu lze předejít vhodným oplechováním. Další nesnázi mohou být jiné druhy ptáků které rorýsí budky obsadí dříve, než rorýsí na hnízdiště přiletí, jedná se především o vrabce, vzácněji špačky. Proto by mělo být na domě více budek s více komorami.

Údržba:

Rorýsí hnízdo je velmi subtilní a na jeho stavbu používají sliny a malé množství jemného materiálu. Trus mláďat dospělci většinou odnášejí, anebo požírají, takže není třeba budky udržovat a čistit.

poštolka obecná

Krátký popis, charakter hnízdění:

Poštolka je hojným sokolovitým ptákem. V přirozených podmínkách hnízdí na skalních římsách, nebo využívá hnízda jiných druhů ptáků, typicky krkavcovitých. Vlastní hnízdo si nestaví. V lidských sídlech hnízdí často na vyšších budovách (např věžích kostelů), kde využívají okenních parapetů, výklenků nebo ozdobných prvků. Je přizpůsobivá a běžné je hnízdění na balkonech panelových domů, nebo v truhlících na oknech. Na vhodných budovách je možné hnízdění několika párů.

Význam:

Každoročně je část hnízdění poštolek v Brně z pohledu jejich úspěšnosti problematických. Ať už se jedná o hnízdění na balkónech v truhlících, či na příliš úzkých římsách odkud padají mláďata, či o hnízdění na nevhodných místech, kde třeba mláďata hynou před dosažením vzletnosti. Je to dáno právě nedostatkem vhodných hnízdních příležitostí a instalace vhodných budek tohoto druhu v Brně může bezpochyby pomoci. Poštošky se běžně živí drobnými hlodavci, větším hmyzem nebo ptáky. Ve městech zřídka loví mláďata holubů na hnízdech. Jejich vliv na populaci holubů domácích však není velký.

Typy budek:

Poštolky využívají polobudky, ty jsou nejčastěji dřevěné. Opět existuje i varianta v dřevocementovém provedení, případně úprava plastové nádoby (obr. 16-17). Doporučujeme dřevocementové budky, či dřevěné budky s dobrou impregnací.

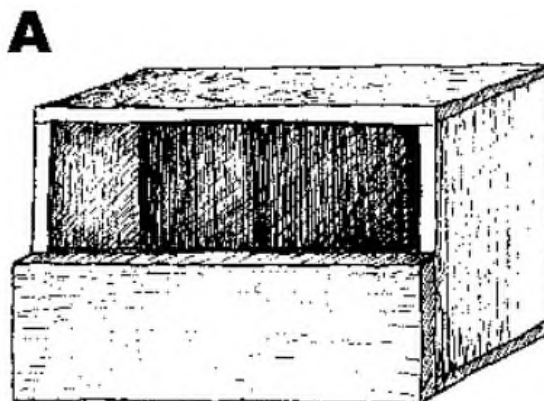
Vnitřní rozměry: spodní dno: 300 x 400 mm (může být i více) s výškou minimálně 300, lépe 400 mm

Vletový otvor: polovina z přední stěny volná, lépe nižší

Výstelka: protože si poštolky hnízdo nestaví do budky se umísťuje směs šterku a keramzitu

Umístění budek:

Budka by se měla umístit alespoň 5 m vysoko (lépe 8-10 m). Vletový otvor by měl být orientovaný na východ, severovýchod nebo jihovýchod stranou převládajících větrů. Poštolky mají rády široký výhled. Poštolky potřebují pro hnízdění klid a nemají rády rušení lidskými činnostmi. Vybrané místo by nemělo být dostupné pro predátory, což jsou především kočky a kuny.

Dřevocementová závěsná polobudka; dřevěná polobudka.

Možná úskalí:

Obdobně jako u kavky mohou být především problémy především s hlučností (mladé poštolky se často a výrazně ozývají) a se zašpiněním prostoru pod hnízdem. Poštolky navíc vyvrhují zbytky nestrávené potravy v podobě vývržků. Z těchto důvodů doporučujeme umísťovat budky pro kavky na stěny bez oken, případně ve větší vzdálenosti od nich.

Údržba:

Poštolky si hnízdní materiál nepřinášejí. Budky bývají znečištěné trusem a zbytky potravy. Přední stěna by neměla být příliš vysoká, aby za ní nedocházelo k hromadění vývržků.

Závěr:

Průzkum shrnuje možnosti umístění budek pro poštolky a rorýse na sledovaných objektech. Celkem bylo vytipováno 13 vhodných lokalit. Vzhledem k dalším faktorům, které nyní nedokážeme odhadnout (např. plánované opravy na objektech, preference vlastníka a uživatele, zvolený typ budky, vhodné technické řešení apod...) necháváme konkrétní umístění na osobní domluvu.

Zásadní fakta o budkách shrnuje následující tabulka:

druh	poštolka obecná	rorýs obecný
typ budky	polobudka	budka
rozměry budky (mm) šířka x výška x hloubka	400 x 400 x 300	300 x 170 x 200
vletový otvor (mm)	větší část přední stěny	35 x 70
výstelka	štěrk/keramzit	-
orientace	JV, V, S, Z,	JV, V, S, Z,
další specifika	dobrá rozhled, stěny bez oken	pod vletovým otvorem minimálně 4 m volného prostoru

Příloha

Odkazy na stránky s dalšími informacemi:

Zdroj 1: <http://www.rorysi.cz/rorysi/index.php>

(stránky věnované rorýsům, jejich možné podpoře při rekonstrukcích budov, příklady budek ad.)

Zdroj 2: <https://www.birdlife.cz/zapojte-se/pomoc-ptakum/ptaci-budky/>

(obecné informace o budkách na stránkách České společnosti ornitologické)

Zdroj 3:

https://www.researchgate.net/publication/47045891_Ptaci_budky_a_dalsi_zpusoby_zvysovan_i_hnizdnic_moznosti_ptaku

(Příručka o budkách ke stažení: ZASADIL P. [ed.], 2001: Ptačí budky a další způsoby zvyšování hnízdních možností ptáků. Metodická příručka č. 20. ČSOP Praha.)

Komentované fotografie vybraných lokalit

Lok. 1. Jírova 15 severní strana a Jírova 17 východní strana. Obě stěny jsou bez oken, budky umístěné až v 8. podlaží by nijak nerušily místní obyvatele a byly by bezpečné z hlediska predátorů.

Lok. 2. Jírova 23 západní stěna bez oken (nalevo). Případně předsazené stěny bez oken na Jírova 1, 5, 9 a 13 (napravo). Podmínky pro hnízdění poštolek i rorýsů jsou zde vhodné.

Lok. 3. Fajmonové 26 V strana, hnízdiště v zateplení kavky a poštolky, byty se zde v současné době rekonstruují a ptáci tady mají relativní klid. Vyvěšené budky na tomto místě by poštolka pravděpodobně obsadila. Problém je, že zde na V straně nejsou žádné stěny bez oken a umístění budek, by zde mohlo být problematické z hlediska tolerance ze strany člověka. Obrázek uprostřed – na východní straně jsou ve výklenku balkony do chodeb, budka na nich umístěná by nemusela být tak konfliktní jako na západní straně (obr. vpravo), protože pod balkony je trávník, a ne vchod do domu. Obrázek vlevo – na západní straně jsou dost velké plochy vzdálené od oken, a tam by umístění budek pro rorýsi nemuselo obyvatele obtěžovat. Ulice J. Fajmonové je v rokli pod úrovní okolního terénu krytá před větry ze všech stran a tvoří oblíbené hnízdiště nejen pro synantropní ptáky (rorýs, poštolka, holub domácí), ale i pro další druhy (hřivnáč, hrdlička zahradní, sojka, kavka aj.).

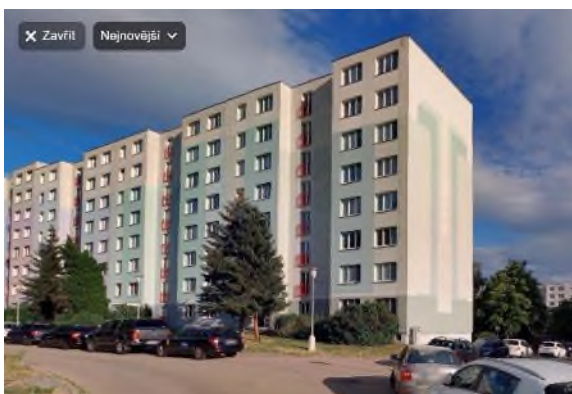
Lok. 4. Hochmanova 21 Z strana (vlevo) stěna bez oken, vhodná pro budky rorýse i poštolky, bezpečné před predátory a bez kontaktu s lidmi. Hochmanova 2 S strana (vpravo) vhodné místo jen pro budku pro poštolky.

Lok. 5. Horníkova 26 V strana podobné, dobré podmínky pro vyvěšení budek pro oba druhy jako na ostatních stěnách tohoto typ. Na severní straně Horníkova 8 – 26 balkony k chodbám umístěné ve výklenku, kde by na nich mohly být umístěny budky pro poštolky.

Lok. 6. Rotreklova 3 severní strana, stěna vhodná pro umístění budek pro poštolku i pro roryše.

Lok. 7. Zikova 8 západní strana, podobná stěna jako na několika lokalitách uvedených výše, vhodné místo pro poštolku i roryše. Na severní straně Zikova 8 – 26 podobné podmínky pro umístění budek pro poštolku na balkony jako na lokalitě 5.

Lok. 8. Synkova 2 západní strana a Synkova 5 severní strana, případně vyčnívající zeď úplně vpravo (západní expozice).

Lok. 9. Houbalova 1 severní strana, kde by mohly být umístění budky pro rorýse i poštolku, oba druhy na tomto bloku v minulosti hnízily někde v členitém podstřeší (obr. vpravo).

Lok. 10. J. Fajmonové 1, 2, 5, 6, 7, na stranách s jižní expozicí jsou výklenky s balkony, kde by mohly být umístěny budky pro poštolku (vlevo). Obrázek vpravo – stejné domy mají na severní straně velké plochy vhodné pro umístění budek pro rorýse (na Fajmonové 10 na takových stěnách rorýs hnízil).

Lok. 11. Kubíkova 2 (severní strana) a Kubíkova 4 (jižní strana). Tady by bylo možné umístit budky pro rorýse i na jižní straně, protože střecha je hodně přetažená a mohla by budky v nejteplejší části dne stínit. Místo vhodné i pro budky pro poštolku.

Lok. 12. Puchýřova 3 a 13 stěny s JZ expozicí a Puchýřova 1 a 5 stěny orientované na SV. Místa vhodná pro umístění budek obou cílových druhů.

Lok. 13. Popelákova 8 a 24 severovýchodní stěna a Popelákova 2 a 11 stěna s jihozápadní expozicí poskytují obdobné podmínky pro umístění budek pro rorýse a poštolku jako je tomu na lokalitě 12.